

آشنایی با
تاریخ تمدن اسلامی

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

سرشناسه:	پیش: عبدالحسین، ۱۳۲۵ -
عنوان و نام پدیدآور:	آشنایی با تاریخ تمدن اسلامی / نویسنده عبدالحسین پیش؛ تهیه کننده پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نمایندگی ولی فقیه، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری:	۲۳۲ ص.
شابک:	۲۸۰۰۰ ریال: ۰۱۲-۰۰۱۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۲۹-۲۳۲.
موضوع:	تمدن اسلامی
موضوع:	تمدن اسلامی -- تاریخ
شناسه افزوده:	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نمایندگی ولی فقیه، پژوهشکده تحقیقات اسلامی
شناسه افزوده:	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نمایندگی ولی فقیه، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت
رده‌بندی کنگره:	۱۳۸۸ آ ۵۸۸ ب / ۶۲ / DS۳۵
رده‌بندی دیوبی:	۹۷۶۷۱ / ۰۹۰۹
شماره کتابشناسی ملی:	۱۸۷۳۱۰۵

آشنایی با تاریخ تمدن اسلامی

- نویسنده: □ □ عبدالحسین پیش
- تهیه کننده: □ □ پژوهشکده تحقیقات اسلامی
- ویراستار: □ □ محمد نصیری
- حروفچینی و صفحه‌آرایی: □ □ پژوهشکده تحقیقات اسلامی
- ناشر: □ □ زمزم هدایت
- چاپ: □ □ سپهر
- نوبت چاپ: □ □ اول
- تاریخ انتشار: □ □ پاییز ۱۳۸۸
- تیراژ: □ □ ۲۰۰۰
- قیمت: □ □ ۲۸۰۰ تومان
- شابک: □ □ ۰۱۲-۰۰۱۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸

قم، خ شهید فاطمی (دور شهر)، نیش فاطمی ۲، پلاک ۸۱

تلفکس: ۷۷۳۰۷۳۵ - ۷۷۳۰۷۳۵۱، همراه: ۰۹۱۳ ۲۵۳ ۲۸ ۸۷

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۳
------------	----

بخش یکم: کلیات

کلیاتی دربارهٔ تمدن و تمدن اسلامی.....	۱۷
۱. تمدن در لغت و اصطلاح.....	۱۷
۲. تمدن اسلامی.....	۲۰
۳. جهانی بودن تمدن اسلامی.....	۲۱
۴. مبانی تمدن اسلامی.....	۲۲
۴-۱. یکتاپرستی.....	۲۳
۴-۲. عدالت.....	۲۴
۴-۳. آزادی تعقل و اندیشه.....	۲۵

بخش دوم: ابعاد علمی، هنری، صنعتی و بازرگانی تمدن اسلامی

فصل یکم: دانش در تمدن اسلامی.....	۲۹
۱. جایگاه دانش در اسلام.....	۳۰
۱-۱. دانش در نگاه قرآن.....	۳۰
۱-۲. دانش از نگاه رسول خدا(ص) و ائمه(ع).....	۳۲
۲. مقام والای دانشمندان.....	۳۳
۳. هدفهای علمی و آموزشی در تمدن اسلامی.....	۳۴

۴. نهادهای علمی و آموزشی در تمدن اسلامی.....	۳۶
۱- ۴. مسجد.....	۳۶
۲- ۴. مسجد- مدرسه.....	۳۷
۳- ۴. مدرسه.....	۳۷
۴- ۴. کتابخانه.....	۳۸
۵- ۴. بیمارستان.....	۳۸
۶- ۴. رصدخانه.....	۳۸
۷- ۴. فرهنگستان.....	۳۹
۵. جامعه مشترک المنافع علمی در تمدن اسلامی.....	۳۹
۶. چه باید کرد؟.....	۴۰
فصل دوم: تبادل علمی در تمدن اسلامی.....	۴۱
۱. انتقال علوم به جهان اسلام.....	۴۲
۱- ۱. عصر طلایی تمدن اسلامی.....	۴۳
۲- ۱. نهضت ترجمه.....	۴۴
۲. کانونهای انتقال دانش جهانی به تمدن اسلامی.....	۴۴
۱- ۲. اِدِسا (رها).....	۴۵
۲- ۲. جندی (گندی) شاپور.....	۴۵
۳- ۲. صابئان حرّان.....	۴۵
۳. سرچشمه‌های اصلی.....	۴۷
۱. علوم هندی.....	۴۸
۲. علوم ایرانی.....	۴۹
۳. علوم یونانی.....	۵۰
۴. انتقال علوم اسلامی به غرب.....	۵۰
۱- ۴. نقش جنگهای صلیبی.....	۵۱
۲- ۴. نقش سیسیل.....	۵۱
۳- ۴. اسپانیا و نقش آن در انتقال علوم اسلامی.....	۵۲
ترجمه آثار اسلامی.....	۵۴
چکیده سخن.....	۵۵

فصل سوم: هنر و معماری در تمدن اسلامی	۵۷
مقدمه	۵۷
۱. ماهیت هنر اسلامی	۵۸
۲. انواع بناهای اسلامی	۵۹
۱- ۲. بناهای مذهبی	۵۹
۲- ۲. بناهای غیر مذهبی	۷۲
۲. هنر خوشنویسی	۷۳
خلاصه	۷۴
فصل چهارم: علوم در تمدن اسلامی	۷۵
۱. شمارش علوم	۷۶
۲. شاخص‌ترین علوم رایج در میان مسلمانان	۷۹
۱- ۱. جغرافیا	۷۹
۱- ۲. پزشکی	۸۱
۱- ۳. فیزیک	۸۶
۳. صنعت و فناوری در تمدن اسلامی	۸۷
نتیجه‌گیری	۸۸
فصل پنجم: بازرگانی در تمدن اسلامی	۸۹
۱. موقعیت بازرگانی سرزمینهای اسلامی	۹۰
۲. آغاز رونق تجارت در تمدن اسلامی	۹۱
۳. جاده ابریشم	۹۲
۴. کانونهای عمده بازرگانی	۹۴
۵. بازرگانی خارجی	۹۶
۱- ۵. هندوستان	۹۷
۲- ۵. چین	۹۷
۳- ۵. آفریقا	۹۸
۴- ۵. اروپا	۹۹
۶. بازار	۱۰۰
۷. پول	۱۰۱
۸. دورنمای آینده	۱۰۲

بخش سوم: گستره جغرافیایی تمدن اسلامی

فصل یکم: تمدن اسلامی در شبه جزیره عربستان	۱۰۵
۱. موقعیت جغرافیایی عربستان	۱۰۶
۲. پیشینه تمدنی	۱۰۸
۳. آغاز شکل‌گیری تمدن اسلامی	۱۰۹
۴. تشکیل نخستین دولت	۱۱۱
۵. مکه و مدینه الهام‌بخش تمدن اسلام	۱۱۳
۱- ۵. مکه مکرمه	۱۱۴
۲- ۵. مدینه منوره	۱۱۵
۳- ۵. چگونگی تأثیرگذاری مکه و مدینه بر فرهنگ اسلامی	۱۱۵
فصل دوم: تمدن اسلامی در ایران	۱۱۹
۱. پیشینه تمدنی	۱۲۰
۱- ۱. پیشینه علمی	۱۲۲
۲- ۱. اوج‌گیری فعالیت‌های علمی	۱۲۳
۳- ۱. هنر و معماری	۱۲۴
۲. شکل‌گیری تمدن ایرانی - اسلامی	۱۲۶
حضور ایرانیان در جامعه اسلامی	۱۲۶
۱- ۲. دوره پیش از استقلال	۱۲۶
۲- ۲. دوران استقلال	۱۲۸
نتیجه‌گیری	۱۳۲
فصل سوم: تمدن اسلامی در بین‌النهرین و شام	۱۳۳
۱. موقعیت جغرافیایی	۱۳۳
۲. پیشینه تمدنی	۱۳۴
۱- ۲. تمدن اسلامی در بین‌النهرین	۱۳۵
۲- ۲. تمدن اسلامی در شام	۱۳۸
نتیجه‌گیری	۱۴۳
فصل چهارم: تمدن اسلامی در آفریقا	۱۴۵
مقدمه	۱۴۵
۱. موقعیت جغرافیایی آفریقا	۱۴۶

۱۴۶	۲. پیشینه تمدنی.....
۱۴۷	۳. ورود اسلام به آفریقا.....
۱۴۸	۴. تمدن اسلامی در مصر.....
۱۴۹	۱- ۴. الأزهر.....
۱۵۰	۲- ۴. قاهره قدیم.....
۱۵۱	۳- ۴. مسجد عمرو عاص.....
۱۵۱	۴- ۴. مسجد ابن طولون.....
۱۵۲	۵- ۴. مسجد قلاوون.....
۱۵۲	۶- ۴. قلعه چاه یوسف.....
۱۵۴	۵. تمدن اسلامی در مراکش.....
۱۵۴	۱- ۵. مراسم سلطان طلبه.....
۱۵۵	۲- ۵. جامع قرویین در فاس.....
۱۵۶	۶. تمدن اسلامی در تونس.....
۱۵۶	۱- ۶. جامع زیتونه.....
۱۵۷	۷. تمدن اسلامی در الجزایر.....
۱۵۹	نتیجه گیری.....
۱۶۱	فصل پنجم: تمدن اسلامی در اسپانیا.....
۱۶۲	۱. موقعیت جغرافیایی.....
۱۶۳	۲. پیشینه تمدنی.....
۱۶۴	۳. مسلمانان در اندلس.....
۱۶۶	۴. آثار تمدنی اسلام در اندلس.....
۱۶۶	۱- ۴. هنر و معماری.....
۱۷۱	۲- ۴. علوم و ادبیات.....
۱۷۲	نتیجه گیری.....
۱۷۵	فصل ششم: تمدن اسلامی در آسیای صغیر و بالکان (امپراتوری عثمانی).....
۱۷۶	۱. موقعیت جغرافیایی.....
۱۷۶	۱- ۱. آسیای صغیر.....
۱۷۶	۲- ۱. شبه جزیره بالکان.....
۱۷۷	۳- ۱. پیشینه تمدنی.....

۱۷۷	۲. امپراتوری عثمانی
۱۷۹	۳. تمدن اسلامی در دوره عثمانی
۱۸۲	۴. ترکیه
۱۸۳	نتیجه گیری
۱۸۵	فصل هفتم: تمدن اسلامی در هند و پاکستان
۱۸۵	مقدمه
۱۸۶	۱. موقعیت جغرافیایی هند
۱۸۶	۲. پیشینه تمدنی
۱۸۸	۳. ورود و گسترش اسلام در هند
۱۸۸	۱-۳. گسترش اسلام پیش از مغولان کبیر
۱۹۰	۲-۳. تمدن اسلامی در دوران مغولان کبیر (۹۳۲-۱۲۷۴)
۱۹۲	۴. نقش ایرانیان در شکل گیری تمدن هند اسلامی
۱۹۲	۵. آثار تمدن اسلامی در هند
۱۹۲	۱-۵. تاج محل
۱۹۴	۲-۵. جامع دهلی
۱۹۵	۳-۵. قصر سلطنتی دهلی
۱۹۵	۶. آثار تمدن اسلامی در پاکستان
۱۹۵	۱-۶. مسجد پادشاهی
۱۹۶	۷. کتابخانه ها
۱۹۶	۱-۷. در پاکستان
۱۹۷	۲-۷. هندوستان
۱۹۷	نتیجه گیری

بخش چهارم: ظرفیتهای معنوی و مادی جهان اسلام

۲۰۱	فصل یکم: ظرفیتهای معنوی
۲۰۱	مقدمه
۲۰۲	۱. دین تمدن ساز
۲۰۳	۲. فرهنگ انسانی
۲۰۴	۳. پیشینه درخشان علمی
۲۰۵	۴. حسن تعامل
۲۰۹	یادآوری

۲۱۱	فصل دوم: ظرفیتهای مادی جهان اسلام
۲۱۲	۱. گسترده‌ی جغرافیایی
۲۱۴	۲. منابع استراتژیک
۲۱۴	۳. جمعیت
۲۱۷	نتیجه‌گیری
۲۱۹	فصل سوم: روند نوسازی تمدن اسلامی و چالشهای فراوری آن
۲۲۰	۱. روند نوسازی
۲۲۱	۱-۱. مردم‌سالاری
۲۲۲	۱-۲. حقوق زنان
۲۲۲	۱-۳. دانش و فناوری
۲۲۳	۱-۴. زبان
۲۲۴	۲. چالشهای فراوری نوسازی
۲۲۴	۱-۲. منتهای فردی
۲۲۴	۲-۲. فقدان یکپارچگی اجتماعی
۲۲۵	۲-۳. فقدان وحدت رویه استراتژیک
۲۲۵	۲-۴. ازدیاد جمعیت و مشکلات آن
۲۲۶	۲-۵. مشکلات سیاسی-اقتصادی
۲۲۶	۲-۶. عقب‌ماندگیهای علمی
۲۲۷	نتیجه‌گیری
۲۲۹	منابع

مقدمه

بحث درباره تمدن اسلامی به دلیل گستردگی مباحث آن به طور طبیعی دراز و پردامنه است و البته همه ابعاد و جوانب آن در یک نوشته نمی گنجد. نوشتار حاضر نیز هرگز مدعی بررسی همه جوانب تمدن اسلامی نیست، بلکه باید حداکثر آن را کوششی در راستای ارائه حداقل آگاهیهای لازم به یک دانشجوی مسلمان برای آشنایی با تمدن اسلامی تلقی کرد؛ که اگر در این مهم کامیاب شده باشد توفیق بزرگی بهره اش گردیده است.

این نوشتار قصد آن را ندارد که نسبت به گذشته مسلمانان غروری کاذب ایجاد کند و چنین وانمود سازد که گویی مسلمانان همه حرفها را در همه زمینه ها زده اند و همه جهان نیز امروزه و امده علم آنهاست، بلکه هدف بیان یک حقیقت است و آن این که مسلمانان، آنگاه که نوبت ساختن تمدن به آنها رسید نقش خود را به خوبی ایفا کردند و از خود کم مایگی و فرومایگی نشان ندادند. هدف دیگر این نوشته این است که با نشان دادن گوشه هایی از کوشش گذشتگان، آیندگان را به اصالتها و نیز رسالتهایشان آگاه گرداند.

مسلمانان برای باز یافتن عظمت پیشین باید در گام اول دارایی های تمدنی خویش را بشناسند و آنگاه با دیگران به داد و ستد بپردازند. تنها به عنوان خریدار به بازار نروند و خود نیز مانند نیاکان خویش چیزی را تولید و به دیگران عرضه کنند، که اگر جز این باشد در بازار جهانی تمدن، چیزی جز زیان عایدمان نخواهد گشت.